

‘आनन्दितस्वपक्षोऽसौ परपक्षान्हनिष्यति ॥’

अत्र परपक्षं हत्वा स्वपक्षमानन्दयिष्यतीति विधेयम् ।

‘चण्डीशचूडाभरण ! चन्द्र ! लोकतमोपह ! ।

विरहिप्राणहरण ! कदर्थय न मां वृथा ॥’

अत्र विरहिण उक्तौ तृतीयपादस्यार्थो नानुवाद्यः ।

‘लभं रागावृताङ्ग्या सुदृढमिह ययैवासियष्ट्यारिकण्ठे

मातङ्गानामपीहोपरि परपुरुषैर्या च दृष्टा पतन्ती ।

तत्सक्तोऽयं न किञ्चिद्गणयति विदितं तेऽस्तु तेनास्मि दत्ता

भृत्येभ्यः श्रीनियोगाद्गदितुमिति गतेवाम्बुधिं यस्य कीर्तिः ॥’

अत्र विदितं तेऽस्त्वित्यनेन समापितमपि वचनं तेनेत्यादि पुनरुपात्तम् ।

अथ रसदोषानाह—

रसस्योक्तिः स्वशब्देन स्थायिसंचारिणोरपि ॥ १२ ॥

परिपन्थिरसाङ्गस्य विभावादेः परिग्रहः ।

आक्षेपः कल्पितः कृच्छ्रादनुभावविभावयोः ॥ १३ ॥

अकाण्डे प्रथनच्छेदौ तथा दीप्तिः पुनः पुनः ।

अङ्गिनोऽननुसंधानमनङ्गस्य च कीर्तनम् ॥ १४ ॥

कृता । तामुदाहरति—आनन्दितेति । अत्रेति । परपक्षहननस्वपक्षानन्दनयोर्द्वयोरपि विधेयत्वेऽपि परपक्षहननानन्तरमेव स्वपक्षानन्दनविधावेव विधेयतात्पर्यासिरुचिता, परपक्षहननविधौ तत्करणादोषः ॥ नन्वत्र विधेयाविमर्श एव दोष इति चेत् ‘आनन्दयति पक्षं स्वं परपक्षं हनिष्यति’ इति पाठपरिवर्तनेनास्योदाहरणं वेदितव्यम् ॥ अनुवाद्यविशेषणस्य विधिविरोधित्वमनुवादायुक्ता । तामुदाहरति—चण्डीशेति । नानुवाद्यः अनुवाद्यविशेषणत्वेन नोपादेयः विरहिणा स्वकदर्थनस्य वृथात्वे विधीयमाने विरहिप्राणहरस्य अनुवाद्यचन्द्रविशेषणस्य तद्विधिविरोधत्वादिति भावः ॥ आकाङ्क्षितस्य कारकस्य क्रियान्वयेन समाप्तावपि पुनस्तत्कारकोपादानं निर्मुक्तपुनरुक्तत्वम् । समाप्तपुनरुक्तत्वं तु विशेष्यानुषङ्ग एव इत्यनयोर्भेदः । उदाहरति—लभमिति । रागेण रक्तेन आवृतं लिप्तमङ्गं यस्यास्तया, अथ च रागेण सुरतेच्छया आवृतं स्तब्धं शरीरं यस्यास्तया । मातङ्गानां हस्तिनाम्, अथ च कामशालोक्तपुरुषविशेषाणाम् । परपुरुषैः शत्रुभिः, स्वामिभिश्चैव । तत्सक्तस्तादृशासिलतासक्तः । अत्रेति । गणयतीति पर्यन्तस्य कर्मकारकस्य विदितक्रियान्वयेन समाप्तावपि तेनास्मीत्यादेः पुनरुपादानादिति भावः ॥ स्थायिसंचारिणोरिति । स्वशब्देनोक्तिरित्यनुषङ्गेनान्वेति । अकाण्डे अकाले । प्रथना-